

Leop. Podlogar:

Iz zgodovine kranjskih trgov.

5. Kropa.

(Konec.)

Krg Kropa je občina samazase. Spada pod glavarstvo in sodnijo v Radovljici. Župnijo upravlja župnik z enim duhovnim pomočnikom. Spada pod radovljiško dekanijo. Šola je dvorazredna.

Župnijo je ustanovil ljubljanski škof Tomaž Hren 10. julija 1620. Ustanovno pismo se hrani v farnem arhivu. Župniku je oskrbel škof dohodke s tem, da je kupil Mulejevo posestvo in dosegel, da mu je plačevala tudi vlada letnih 100 K (tedanje vrednosti).

Previdnost božja je naklonila Kroparjem naklonjenost škofovo ravno v času, ko so je bili najbolj potrebni. Kropa je spadala namreč prej pod radovljiško župnijo. V verskem oziru so bili Kroparji precej zapušчени. Luteranstvo, ki se je takrat širilo, je imelo tu zelo pripravna tla. V radovljiškem gradu so gospodovali Dietrichsteini, strastni privrženci nove vere. Od tam so imeli Kroparji rudarskega sodnika. Zapeljali so Dietrichsteini menda tudi Kovorskega župnika Petra Kupljenka, da je odpadel. Bil je Radovljičan, sin nekega kovača. Zgled duhovnika-odpadnika, in celó domačina, je mnogo ljudstva potegnil za seboj. Kupljenek je pridno misijonaril tudi v Kropi.

Leta 1601., dne 12. marca, je prišla v Radovljico protireformacijska komisija s škofom Hrenom na čelu. Kakor povsod, je tudi tukaj imel škof govor v mestni hiši. Kot vladni komisar je brezpogojno zahteval prisego na katoliško veroizpoved.. Na dan 13. marca so bili povabljeni okoličani, krivoverci pa prisiljeni, da pridejo pred škofa. Prišli so tudi kovači iz Kroepe in prisegli zvestobo. Trije so bili pa trdovratni. Dva sta bila izgnana iz dežele, eden pa obsojen na sramotni kamen. Ondi je moral stati in držati odprto luteransko knjigo. Kazen ga je izpametovala.

Kroparji so prosili pri tej priliki škofa za samostojno župnijo. Škof je prošnjo uslišal. Leta 1603., meseca marca, je pastiroval v Kropi škofov kapelan Adam Sontner kot upravitelj s popolno oblastjo. O sv. Juriju i. l. je prišel tja Kristof Novak ter ostal tam eno leto. L. 1604., dne 27. aprila, je bil pa potrjen Jernej Namor, ki je bil tu še tudi leta 1614.¹

Leta 1616., 25. avgusta, je škof Hren sporočil v Rim o verskem stanju svoje škofije. V poročilu omenja tudi Kroparjev. Te nekako izgovarja in pove, da je ljudstvo dobro in višjemu pastirju vdano. Le oddaljenost od cerkve in duhovščine je kriva, da se je dalo nekaj ljudi zapeljati v krivoverstvo.²

¹ Škofijski arhiv.

² Dimitz G. Kr. III. 369.

Na obljubo, da dobi o Kroparji župnijo, škof Hren ni pozabil. Prišel je ob ustanovitvi (1620) sam v Kropo. Na očitnem prostoru je odkril in šibal zmote krivih prerokov in rotil ljudi, naj ostanejo zvesti veri svojih očetov. Kraj, kjer je škof govoril, zaznamuje danes spomenik. Stoji med Dolenčevo in Pibrovo hišo tam, kjer pelje pot na Jamnik.

Župnijska cerkev sv. Lenarta v Kropi stoji nad trgom. Zidal jo je Lenart Kacijanar l. 1468. Prvi stalni župnik je bil Lenart Muley (1620 do 1629). V njegovem času je bila v Kropi v navadi »sodba vpričo mrliča« (examen feretri, Bahrrecht). Kogar so imeli na sumu, da je umoril človeka, so ga pripeljali k njegovemu mrtvaškemu odru. Tam se je moral mrliča dotakniti in izpovedati vpričo župnika, sodnika in sorodnikov, da je nedolžen. Zanašali so se torej na čudež, da se bodo mrliču vpričo morilca odprle rane in da bo kri izdala hudodelca. Osumljeni se je navadno kaj rad podvrigel taki sodbi. Saj, če že živ človek ne dela čudežev in znamenj, kaj bi mogel šele mrtvec? Priče in sploh vsi prisotni so potem priznali, da je osumljenec nedolžen, prosili so ga celó odpuščanja. Cerkev ni priporočala te navade, pač pa jo je molče dopuščala kot izraz posebno žive vere in trdnega zaupanja v božjo pravico. Ta navada je ostanek

Župnik Erhard Ruessinger à Rosenheimb (1680—1717) je l. 1694. srednjeveške sodbe božje (ordalia), ki se je ohranila še celo v 17. stoletju. razširil in prenovil župnijsko cerkev.

V precej strmem bregu nad trgom stoji prostorna romarska cerkev, podružnica Matere božje. Na tem mestu so našli trije dečki, sinovi fužinarjev, l. 1705. na tleh Marijino podobo, ki je sedaj v velikem oltarju. Vsled čudežne pomoči, ki so je bili ljudje deležni, so zidali l. 1712. ondi sedanjo cerkev, ki jo je posvetil julija 1729. ljubljanski škof Feliks grof Schratenbach. Dne 12. novembra 1712. je imel v njej novo mašo domačin Simon Bogataj. Nad malimi vrati pri kapelici se vidijo na sliki še dečki, ki so našli čudodelno podobo na hribu. Eden je bil mutast in je baje takrat izpregovoril: »A, a, a, Gospod Bog, ne znam govoriti.«³

Med neštetimi, ki so hodili molit pred to podobo, je bilo tudi mnogo fužinskih delavcev. To je fužinskega gospodarja jezilo. Dvakrat je odnesel podobo, a so jo zjutraj zopet našli v šotoru. V tretje pa je podobo odnesel in jo vrget v plavž. A drugi dan, ko je prevrtil z železnim drogom topišče, je priplavala podoba iz žrela na gorečem železu nepoškodovana. Ta čudež je gospodarja tako zbežal, da je skočil v plavž in v hipu zgorel. V »Slov. večernicah« (1874, str. 84) je natisnjena preprosta pesem, ki opisuje ta dogodek. Iz te pesmi navedemo le besede:

»Vsi vaši čudeži so preč!
In vrget je podobo v peč.
Potomcem v večni bo spomin
podoba...
ki skoz rdeči, vroč tolmin
je šla, pa ne zgorela.«

³ Jeremija 1. 6.

Ta cerkev Mater božje se imenuje navadno »Pri kapelici«. Nad glavnim oltarjem ima mal stolpič, kjer visi zvon za zadnjo uro (navček) — omenili smo ga že. Vžil ga je ljubljanski zvonar Huetterer l. 1752. Podobe na njem so: Kristusova glava (Ecce homo!), Lavretanska Marija in Marijina hišica. Vrh podob pa je v latinskem jeziku napis: »Sveta Marija iz Lorete, prosi za nas!«⁴

Izmed kroparskih nesreč bodi omenjena le ona iz leta 1854. Dne 30. avgusta se je unela fužinska shramba za oglje, imenovana kabernov (Köhlbahre ali Kohlenware). Takrat so mislili, da bo trg upepeljen.⁵

Med odličnejše Kroparje štejemo naslednje može:

1. Potočnik Ivan (1752—1834), gluhomec, a se je izučil slikarstva pri Valentinu Mencinger in na dunajski akademiji. Okrasil je skoraj vsa znamenja v okolici Kroepe in slikal tudi v frančiškanski cerkvi v Ljubljani in v Nazarju na Štajerskem.

2. Globočnik pl. Jožef (1753—1808), ljubljanski župan, apela-
cijski svetnik in predsednik merkantilnega sodišča v Trstu, Cesar Leopold II. (1790—1792) mu je podelil plemstvo 7. oktobra leta 1790. Umrli je nenadoma v Šmartínu pod Šmarno goro 7. avgusta l. 1808., ko je šel obiskat svojega prijatelja. O njem je zapel dr. Jakob Zupan:

»Pred bo riba govorila,
Ararat preplavala,
k' mat' Krajna dožalila
zgubo sina edinega.«⁶

3. Šolar Janez (1827—1883), duhovnik, profesor in dež. šolski nadzornik. Spisal je več jezikoslovnih in šolskih stvari, spisal tudi nemško-slovenski slovar. Kot profesor v Gorici je imel l. 1858. učenca Simona Gregorčič, v katerem je zbudil ljubezen do slovenskega jezika in petja.

4. Zupan Jožef (1811—1886), velik dobrotnik Kroepe. Umrli je kot ljubljanski stolni prošt (1876—1886). Kot stolni župnik je razširil pokopališče pri Sv. Krištofu v Ljubljani in prenovil ljubljansko stolno cerkev.

⁴ Več o tem beri v: Volčič, Življenje D. M. in sv. Jožefa IV, 259.

⁵ Danica 1854, 155.

⁶ Carniolia 1844, 29.

